

Татјана Богојевић
Библиотека Матице српске
tatjanabogojevic71@gmail.com

001.811

Даниела Кермеци
Библиотека Матице српске
daniela@bms.ns.ac.rs

Прегледни рад

УЗ БИБЛИОТЕКУ ДО СТРУЧНОГ И НАУЧНОГ РУКОПИСА

Сажетак: У раду је реч о тешкоћама и изазовима приликом писања стручног или научног рада, начинима за њихово превазилажење, као и основним техникама акадамског писања и могућностима које библиотеке нуде приликом писања било које публикације (претраживање, осмишљавање теме, библиографски алати). Идеја за рад јавила се након акредитованог семинара под називом „Од библиотеке до научног рукописа”, намењеног библиотекарима и свима који почињу да пишу, или се већ баве истраживачким радом. На основу идеја, добијених током семинара и након њега, одлучиле смо да, у скраћеном облику, скренемо пажњу на то да за писање стручног рада није потребан таленат, већ изучавање техника академског писања, искуство и много труда, како би од разбацаних пасуса и „набацаних” реченица рад добио одговарајућу форму – лако читљив текст, богат информацијама. За сваки рад (стручни или научни), потребна је озбиљна припрема, добар план, прецизност и смисао за организацију.

Кључне речи: академско писање, библиотекари, претраживање информација, стручни и научни радови, библиографски алати.

Увод

Пут до књиге, или до озбиљног стручног и научног рада, представља велики изазов. Бескрајне су могућности које извиру приликом тог процеса, али и бескрајни проблеми. Написати један рад, из било које области, никако се не може сврстати у лак посао, већ изузетно озбиљан и захтеван, мада не и немогућ. Неки универзални савети, који би могли бити од користи, могу се пронаћи у данас бројној литератури, посвећеној академском

писању, техници научног рада уопште, као и чланцима у серијским публикацијама, писаним на ту тему.

Знајући да многи библиотекари, предани свом послу и вредни у свакодневном раду, чије би искуство било драгоцено – уколико се преточи у текст и објави, имају проблем са тим да пронађу о чему би писали, или са самим започињањем писања, проналажењем литературе о датој теми, осмислиле смо акредитован семинар под називом „Од библиотеке до научног рукописа”, намењен библиотекарима, уз напомену да информације које се тамо пласирају могу да буду од користи свима који почињу да пишу и баве се истраживачким радом. Семинар је одржан 2019. године, у бројним библиотекама, у више градова Србије, а на основу идеја и закључака, добијених током семинара и након њега, настао је и овај рад.

Библиотекари и идеје за писање радова?

Бројни су разлози због којих корисници посећују библиотеку. Међу њима има и оних чији је циљ писање стручног или научног чланка, семинарског или дипломског рада, али и књиге. Корисници у библиотекама проналазе потребну грађу за свој будући рад или рукопис, а међу трагаоцима за идејом и литературом често има и библиотекара. И за једне и за друге битно је познавање техника научног рада, али и могућности претраживања грађе и проналажења најадекватнијих информација.

Проналажење адекватних књига, које су свакако прва асоцијација на библиотеке и без којих се не може замислити ни историја нити било која делатност духовне или материјалне човекове природе, веома је значајно. „Та историјска, надисторијска, универзална, незаобилазна природа књиге морала је постати предмет човековог настојања да књига добије и одговарајући изглед, естетски лик и одговарајући визуелни облик. Она је, као предмет који садржи тако важне чињенице човекове историје, постала и сама део те историје. Због тога је и логично што књига с временом постаје објекат креативне обраде, најпре као мануелна стваралачка активност, а потом стиче принципе и норме графичког индустријског дизајна”¹ Без обзира на то да ли пишу књиге или стручни чланак, питање које се намеће истраживачима и библиотекарима, као и свима који

¹ Миле Грозданић, *Пуш до књије* (Београд: Публикум, 2007), 1.

се укључе у свет писања, јесте да ли је писање ствар талента, или је битно искуство, настало дугогодишњом праксом. Један од одговора, можда и једини прави одговор, био би да научни и стручни чланак, као и израда и писање монографске публикације, веома мало има везе са талентом. Кључно је изучавање техника академског писања, односно искуство, као и много труда који је потребно уложити да наш текст од разбацаних пасуса и „набацаних” реченица добије форму – лако читљив текст, богат информацијама. Без обзира на то о ком типу рада је реч, потребна је озбиљна припрема, добар план, прецизност и смисао за организацију. Време као фактор може одиграти велику улогу приликом писања и истраживања, а што мање времена имамо, организација и планови морају бити бољи и темељнији.

У данашње време промена и нове, савременије улоге библиотекара, могу се писати и објављивати: научне монографије (књига са минимум 50 страна по аутору, садржи библиографију, резиме, а може имати регистре, фотографије, факсимиле, табеле и графиконе), студије (прилог у часопису или зборнику, од најмање два штампарска табака, при чему један има 16 штампаних страница или прецизније 1800 карактера, уз обавезан сажетак, кључне речи, резиме и литературу), стручне радове или чланке, везане за одређену професију (познате чињенице излажу се на приступачан начин, сажимају се подаци из више радова). Разлике између стручних и научних радова најчешће су видљиве у иновативности саме теме, начину на који је аутор интерпретира, у грађи коју бира итд. „Научни чланак представља резултат научно-истраживачког рада једног или више аутора, у оквиру којег се третира један мањи научни проблем или, чешће, неки од аспеката ширег научног проблема”²

Значајан рад библиотекара је и у области библиографије (уз обавезне регистре, напомене, прилоге, уводну реч, предговор, садржај, попис коришћене литературе). Често библиотекарски пишу и енциклопедијске одреднице (при чему је потребна добра организација, много стрпљења, смисао за повезивање чињеница и истраживачки дух), нарочито када је потребно истраживање комплексног рада једног аутора (уколико је реч о биографским

² Урош Шуваковић, *Академско писање у друштвеним наукама* (Београд: Досије, 2010), 45.

лексиконима) или области (уколико је реч о енциклопедијским одредницама): „Научна лексикографска и енциклопедијска јединица представља текст или део текста научно лексикографске или научноенциклопедијске публикације која у целини, осим стручног, пружа и оригинални научноистраживачки допринос”³

Осим тога, библиотекари пишу и приказе (критички коментар дела или чланка), постере (облик представљања идеја, пројеката, програма, научних достигнућа, у сажетом облику, на паноу), ангажовани су и у приређивању одређене грађе (рукописи, дневници, мемоари, писма) итд. За приређивање грађе значајно је да писма морају бити публикована хронолошким редом, да се у језику и правопису не мења ништа (осим у угластим заградама), уз обавезан податак о адресату (прималац) и адресанту (пошиљалац). Архивска грађа објављује се хронолошки, на истом језику и писму на којем је и настала, без измена, уз разрешења у угластим заградама. Измене су дозвољене уколико је реч о штивиу које је намењено ширем кругу читалаца, уз конкретна објашњења шта се тачно мења и зашто.

Све чешће библиотекари имају и саопштења на научном скупу (конгресу, симпозијуму, саветовању и сл.), при чему је потребно кратко, јасно, систематично представити информације о истраживањима, како би се пробудило интересовање за одређен научни проблем). Код различитих врста саопштења, најчешће се дужина излагања ограничава на 15 минута (некад чак и 10), те је битна дикција, акценат, мисаона повезаност. Излагање често прати и презентација (*Power Point*), чиме се обједињују текст, слика и говор. Саопштење се може публиковати као: (1) објављено саопштење са научног скупа – предавање по позиву; (2) објављено саопштење са научног скупа: предавање, реферат; (3) објављен резиме саопштења са научног скупа.

Саопштење се објављује у целини или скраћено у зборницима скупова и на веб-сајту научних скупова, односно њихових организатора, или у периодичним публикацијама и то ако су прерађена, допуњена или измењена у односу на саопштени текст. За ту намену саопштење мора да буде, барем у начелу, организовано

3 Исто, стр. 49.

као научни чланак”⁴ Саопштење са научног скупа може добити обележје научног рада уколико је рецензирано и уколико га прихвати уреднички (редакцијски) одбор. Може се објавити у целини, или скраћено, у зборницима, периодичним публикацијама и најчешће је допуњено у односу на саопштени текст. Излагање на научној скупци може бити и по позиву организатора скупа.⁵ Такве понуде добијају експерти за поједине научне области и најчешће излажу свој рад на почетку скупа, концизно и јасно, уз коришћење техничких средстава (експозе) или имају закључна разматрања у оквиру организоване дискусије на научној скупци (пледоаје).

Принципи писања и фазе рада

Универзални и значајни принципи, који би се могли издвојити при писању стручног или научног рада, као и озбиљније монографске публикације, су: објективност, прецизност, поузданост. Свакако, битно је придржавати се захтева редакције (упутства за израду радова): „Веома је важно да се аутор рада стриктно придржава редакцијских захтева у погледу дужине рада и његових делова. Често су аутори, посебно у области друштвено-хуманистичких наука, склони дескрипцији, наративном стилу, што онда беспотребно повећава његов обим, а може да проузрокује и његово неприхватање од стране редакције или мукотрпан пут усаглашавања између аутора, редакције и рецензента”⁶

Свака израда стручног рада има своје фазе, а оне се могу поделити на више начина. Једна од могућности за поделу и одабир фаза рада јесте: формулисање или избор теме, прикупљање и одабир грађе, план писања рада (наслов, поглавља, потпоглавља, слике, графикони, табеле...), писање првог концепта (прве верзије рада),

4 Milenko Kundačina i Veljko Bandur. *Akademsko pisanje* (Užice: Učiteljski fakultet, 2007), 108-109.

5 При томе разликујемо: а) симпозијум (скуп ужег круга најеминентнијих стручњака уз излагање најновијих научних резултата); б) предавање (усмено се презентују резултати истраживања и може бити по позиву); в) реферат (предавање на семинарима, излагање на свечаностима, јубилејима и мора бити засновано на науци).

6 Урош Шуваковић, *Академско писање у друштвеним наукама* (Београд: Досије, 2010), 57.

читање прве верзије и додавање нових идеја, писање нове, односно коначне, верзије рада, процењивање текста, стилска удешавања и корекције, лектура и коректура, припрема рукописа за рецензију и штампу.

Често се дешава да немамо инспирацију чак ни да осмислимо или пронађемо тему, а тема је бесконачно много, бар када је реч о библиотекарима. Као тема рада може се описати: рад са корисницима, нормативним базама, аналитичка обрада чланака, рад са децом, дигитализација грађе, стручни скуп који смо посетили, савремени изглед светских библиотека, проблем са смештајем грађе итд. Углавном се за библиотечке скупове унапред одреди оквирна тема о којој ће бити реч. Када се пронађе тема, то је пола посла до готовог рада. При формулисању теме увек се намеће недоумица да ли прво истражити тему па смислити наслов рада, или обрнуто? Имамо ли увек избор? За рад у одређеним зборницима или на научним скуповима обично се тражи да формулишемо наслов унапред (оквирну тему већ имамо) и да пошаљемо готов сажетак, који је свакако лакше написати када већ имамо готов рад.

Без обзира на то да ли радимо на један или други начин, кочнице увек постоје, а оне спутавају у раду, па крај некада делује недостижан. Извор свих кочница често је страх од неуспеха, или превелике амбиције и перфекционизам, што представља проблем на самом почетку писању рада. Стога је добро пред собом имати јасан циљ шта желимо да постигнемо и шта желимо да кажемо. Да ли ће то бити откривање нечег новог у струци, приказивање начина на који ми радимо свој посао, компарација активности између различитих установа, анализа и приказ рада, откривање доброг решења за неки проблем, испитивање неке претпоставке, зависи од афинитета. „Подесност теме за научноистраживачку обраду обухвата два основна и врло битна питања. Прво од њих односило би се на ширину теме, а друго на могућност иновативности (...) Тема се у једном тренутку мора омеђити, морају се поставити границе и теми и истраживању и грађи, временске и просторне границе. Једноставно речено, мора се одредити предмет истраживања и проценити за то потребно време”⁷

⁷ Марија Клеут, *Научно дело од истраживања до штампе: техника научноистраживачкој рада* (Нови Сад: Академска књига, 2010), 18.

Мотивација за писање изузетно је корисна и важна. Она може бити уско везана са напредовањем у струци (стицање библиотечких звања на пример), чиме бисмо допринели решењу неког проблема, или са добрим осећањем да другима можемо пренети професионална искуства (како би и они напредовали, тиме и сама струка). „Много је занимљивији покушај да се енигма реши, него да се понавља оно што су други већ рекли. Шта вам изгледа проблематично, непознато, парадоксално, ново у теми коју обрађујете?“⁸ Уколико је некоме баш тешко да крене или нема мотивацију да пише, добар савет људи од искуства је да се одреди прецизно време за писање рада (нпр. субота у 10 часова). Неки краћи рад може се написати и без плана (изузетно ретко), али када саставимо план лакше долазимо до циља. Свакако морамо имати на уму шта желимо да откријемо, истражимо и напишемо, као и оно што је већ написано о том предмету, или шта би се ново могло додати о томе.

Писање представља „креативан чин, чак и кад је реч о универзитетском тексту. И као у сваком креативном раду, постоје фазе застоја, сумњи, занемарености и обесхрабрености. Ово може добити невероватне пропорције, такозвану блокаду беле странице или празног екрана“.⁹ То је фаза која се дешава већини људи који пишу, а што је рад који пишемо обимнији и захтевнији, чешћи су моменти обесхрабрености. Значајно је рећи и да се фазе рада најчешће преплићу, мењају, допуњују. Писање концепта показало се као веома корисно јер након првог концепта или прве верзије (код сваког та фаза траје различито), текст би требало да „одлежи“ неко време. Након неког времена бољи је увид у целину, када следи стилско сређивање, изbacивање сувишног, писање коначне верзије рада и процењивање коначног текста. Најбоље је стилски средити део по део, један пасус, па други, па трећи пасус... Уколико је неки део непотпун, увек се може вратити на истражену литературу, или претражити нову и допунити текст.

Кључно је, и при писању рада, као и у другим областима: поставити проблем – анализирати проблем – решити проблем. Даље све зависи од тога које информације желимо пронаћи. Два

8 Marta Beglen, *Akademsko pisanje: korak po korak: od haosa ideja do strukturisanog teksta* (Novi Sad: Akademska knjiga, 2015), 41.

9 Исто, стр. 128.

проблема се намећу када пишемо чланак или књигу: 1) нема довољно информација; 2) има превише информација (како у мору информација одабрати оне праве?). Дакле, након избора теме важно је подробно проверити информације. Уколико израђујемо персоналну библиографију морамо направити план рада (да ли ће сва дела неког аутора бити заступљена, сви прилози из серијских публикација, односно да ли ће бити селективна или комплетна); које изворе бисмо користили за прикупљање грађе и где се она налази. Ако је изабрана тема принцип израде библиографије неког часописа, потребно је истражити литературу о серијским публикацијама уопште, о библиографији серијских публикација, о нашој националној библиографији (уколико је наш лист), како би рад био поткрепљен различитим гледиштима и тумачењима, уз указивање на евентуалне проблеме приликом њене израде.

Када аутор крене са прикупљањем грађе, фокусираће се на библиотеке, рукописна одељења, архиве, на интернет и електронске базе података. Потребно је забележити све референце, чак и ако то делује неважно и небитно. Уколико постоји превише грађе, а није потребна за тему која се тренутно обрађује, може се сачувати за неку другу прилику (у посебној фасцикли или фолдеру). Рукописи су значајни за припрему критичких издања дела неког аутора, за објављивање необјављених дела, приређивање преписке, с тим да се од аутора очекује „да зна читати рукописе (што подразумева познавање писма, граfiје и језика), што није лак посао и захтева посебну обуку. Што је рукопис старији, теже је читање и разумевање”.¹⁰ Таква врста грађе је драгоцен извор, међутим, у неким институцијама може бити ускраћен и ограничен приступ архивској и рукописној грађи, па морамо послати молбу и најавити своје истраживање.

Претраживање и трагање за информацијама

Информациона наука бави се свим облицима преноса информација у друштву, а те информације нису искључиво научне, нити их користе само научници и стручњаци. Да би порука стигла од извора до крајњег корисника „информациони систем

¹⁰ Марија Клеут, *Научно дело од истраживања до штампе: техника научноистраживачког рада* (Нови Сад: Академска књига, 2010), 63.

обезбеђује канале који су укључени у произвођење, дистрибуирање, складиштење, проналажење и анализирање ових порука”.¹¹ Претраживање информација и њихово проналажење јесте „процес бирања информација из неког складишта”.¹² Та складишта могу бити документа, разне базе података. Библиотеке користе системе за претраживање информација како би својим корисницима обезбедиле приступ грађи. То се ради тако што се поставља упит, што је формални захтев за информацијама, да би се пронашао објекат који чува, складишти информације. Информациона писменост је способност да се формулише упит за претраживање као и способност да се процене резултати претраживања. То је вештина претраживања различитих извора информација (штампаних, електронских). Информациона писменост није исто што и информатичко-технолошка писменост (која подразумева познавање техника и вештина руковања рачунарима).

Управни одбор ИФЛА,¹³ усвојио је, 2011. године, Препоруке о медијској и информационој писмености: „Медијска и информациона писменост обухвата знање, ставове и скуп вештина које су потребне како би се знало када и које информације су потребне; где и како те информације прибавити; како их критички проценити и организовати једном када се нађу; како их користити етички. Овај концепт превазилази комуникационе и информационе технологије и обухвата учење, критичко размишљање и интерпретативне способности у оквиру и изван стручних и образовних граница. Медијска и информациона писменост обухвата све врсте информационих ресурса: усмене, штампане и дигиталне”.¹⁴

Корисници услуга које библиотеке пружају, могли би се, условно, поделити на „спољне” и „унутрашње”. Спољни корисници били би сви они који долазе у библиотеку како би дошли до „објекта” (публикације, информације...). То су истраживачи, студенти,

11 Brajan S. Vikeri i Alina Vikeri. *Informaciona nauka u teoriji i praksi* (Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2011), 14.

12 Исто, стр. 149.

13 Међународна федерација библиотечких удружења и институција (International Federation of Library Associations – IFLA).

14 IFLA Препоруке о медијској и информационој писмености, доступно на: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/information-literacy/publications/media-info-lit-recommend-sr.pdf>. (приступљено 13. 6. 2022).

матуранти, професори, деца, пензионери... Унутрашњи корисници били би сви запослени у библиотеци који такође могу, у исто време, бити и корисници. Они имају предност самим тим што се налазе на „извору” информација, које су им потребне за редован рад или за истраживање које ће презентовати на скуповима, конференцијама или у стручној литератури. Уколико је потребно, приликом писања радова, запослени у библиотеци обраћају се библиотекару информатору, који мора да поседује следеће вештине претраживања:

- 1) да зна где да тражи информацију (у документима (књигама, часописима) или у базама података);
- 2) да зна каква нам је информација потребна (уколико је тема истраживања нпр. *ланац снабдевања у издаваштву*, можемо претражити стручну литературу о ланцу снабдевања, укључујући, али не ограничавајући се на издавачку индустрију, или основне информације о издавачкој индустрији, из стручних часописа и других општих извора о индустрији;
- 3) да зна да претражи изворе;
- 4) да зна да забележи све до чега је дошао.

Начини претраживања грађе

У библиотекама се може претраживати по неким од бројних параметара (нпр. аутор / наслов / издавач...), или по кључним речима, као и по принципу „снежних грудви” (*Snowball search* или *Snowballing*) односно ланчано.

Када се претражује преко одређених параметара (аутора / наслова / издавача...), у многим базама података на првом месту се пише презиме аутора (Андрић, Иво, а не Иво Андрић). Међутим, у многим савременим базама података (електронским каталозима) више нису тако стриктна правила. Што су подаци које претражујемо тачнији, већа је могућност да ће се брже доћи до жељене информације. На пример, потребно је унети наслов што је могуће тачније, или, ако нисмо сигурни како он гласи, најбоље је да пређемо на претраживање преко кључних речи. Ако претражујемо неку организацију или институцију, потребно је унети њено пуно име (нпр. Светска банка).

Помоћу кључних речи могуће је претраживање најразноврснијих тема, с обзиром на то да већина библиотечких каталога

и база података има могућност претраживања по кључној речи као алтернативу конкретним параметрима (аутор, наслов итд.). Претраживање преко кључних речи најчешће је ефикасно и доноси резултате, али под условом да се изаберу термини који тачно описују оно што се тражи. Чињеница да сами аутори најчешће наводе, уз апстракт, кључне речи како би описали чланак, и да се у базе података (електронске каталоге) многих библиотека уносе баш ове кључне речи, значи да се оне лакше појављују у претрази. Почетни избор кључних речи одредиће наслов рада.

Претраживање информација по принципу „снежних грудви” (ланчано)¹⁵ може бити од велике користи, посебно када се трага за литературом о теми о којој, наизглед, није превише писано. Тада сваки рад о задатој теми може бити од помоћи. То би био „полазни рад”, који ће бити користан не само по информацијама које доноси, него и по списку коришћене литературе. Предлог је да се књиге и радови са тог списка провере. У том случају, добија се један број стручних радова који, сваки за себе, такође имају списак коришћене литературе, коју би свакако требало детаљно прочитати. Такво, тзв. претраживање „уназад” омогућава да пратимо утицај претходних радова на „полазни рад” (што уједно представља критичко читање). Тако нас, на пример, неки податак о теми коју истражујемо, може навести на претраживање литературе која није била планирана на почетку нашег писања. Осим претраживања „уназад”, може се применити и претраживање „унапред” када се проверава у којим је текстовима цитиран „полазни рад” те се на тај начин може доћи до нових података о теми која се истражује.¹⁶

Уопштено, приликом претраживања, требало би водити рачуна о: варијацијама исте речи: тј. да ли се у претраживању користи једнина/множина, номинатив/остали падежи, скраћенице/акроними

15 Појам претраживање по принципу „снежних грудви” (ланчано) долази из статистике. То је, у статистици познато као „узорковање по принципу снежних грудви”: сваки члан који је у узорку, регрутује нове чланове (пријатеље, познанике).

16 Claes Wohlin, „Guidelines for Snowballing in Systematic Literature Studies and a Replication in Software Engineering”, у *Proceedings of the 18th International Conference on Evaluation and Assessment in Software Engineering - EASE '14* (the 18th International Conference, London, England, United Kingdom: ACM Press, 2014), 2, <https://doi.org/10.1145/2601248.2601268>. (приступљено 14. 6. 2022).

(нпр. САД/Сједињене Америчке Државе), као и речи са сличним значењем (нпр. евалуација/мерење, менаџмент/предузетништво).

У библиотечким каталозима за прецизније претраживање користе се команде претраге – оператори. Помоћу логичких оператора, које користимо на енглеском језику, можемо додатно ограничити, односно проширити наше захтеве за претраживање. Користећи Булове операторе (AND, OR, NOT), као и интерпункцију попут “”, (), повезујемо речи и на тај начин дефинишемо захтев за претрагу. Вишеструки оператори се могу комбиновати за фино подешавање упита. Логичке операције увек се изводе по тачно одређеном редоследу, а редослед операција може се променити ако користимо заграде. Уобичајен редослед операција је: 1. заграда, 2. контекстни оператори, 3. NOT,¹⁷ 4. AND,¹⁸ 5. OR.¹⁹ Ако се у појму за претраживање употреби резервисан знак (отворена заграда „(”, затворена заграда „)”, знак једнакости „=” и коса црта „/”) или резервисана реч (AND, OR, NOT), појам се мора написати у знаковима навода.

Приликом претраживања, контекстни оператори у запису одређују релативну близину између речи из појма за претраживање. Могу се комбиновати са префиксом за претраживање KW (кључне речи) и суфиксима. Употребљавамо контекстне операторе на енглеском језику: WITH (W),²⁰ nWITH (nW),²¹ NEAR (N),²² nNEAR (nN).²³

17 Записи који садрже први појам, али не садрже појам који следи након оператора NOT. Види: <https://plus.cobiss.net/cobiss/sr/sr/help> (приступљено 12. 6. 2022).

18 Записи који садрже оба појма, односно све појмове које смо повезали са оператором AND.

19 Записи који садрже бар један од наведених појмова за претраживање.

20 Оба појма за претраживање појављују се заједно и у наведеном редоследу (Пр.: *ігенійски (W) инжењерині* – Захтев је генетски инжењеринг).

21 Оба појма за претраживање појављују се у наведеном редоследу, а између њих се може појавити навише „n” речи. Пр.: *језик (1W) култура* – Захтев је језик и култура.

22 Оба појма за претраживање појављују се заједно, и то у произвољном редоследу. Пр.: *Иво (N) Андрић*.

23 Оба појма за претраживање појављују се у произвољном редоследу, а између њих може бити највише „n” речи. Пр.: *човек (1N) звер*. Захтев је на пример *човек и звер, звер и човек, човек-звер, човек/звер*.

Претраживање у опсегу користимо за претраживање година издавања одређене публикације у неком периоду и код нумеричког претраживања. У прозор за претраживање унесемо две вредности у хронолошком редоследу и одвојимо их двотачком (1994:2000) при чему су резултати претраживања све публикације изашле између 1994. и 2000. године.

Скраћивање омогућава претраживање свих варијанти речи стављајући Клинијеву звезду (*) иза њеног корена. Може бити корисно у претраживању појмова који, због флексије српског језика, могу да се јаве у различитим падежима, али треба пазити да се не изабере корен који се односи и на многе друге речи. На пример, претражујући скраћену реч архив* добили бисмо, као резултат, записе који се односе на архивско/архивистичко као и оне који се односе на архиве уопште.

Појединачне базе података, библиотечки каталози и претраживачи често имају различита правила о синтакси, операторима итд. Савет је да се прво на њиховим страницама погледају упутства и смернице за претраживање. Оно што смо претраживали требало би снимити односно сачувати, уз напомену да то није исто што и бележење прочитаног. Снимање претраживања омогућава да имамо „траг” онога што смо урадили и на тај начин имамо увид у оно што јесте односно није функционисало.

Предлог је да се забележе: 1) главне фазе претраживања, 2) алатке за претраживање које смо користили, 3) речи које смо користили у претраживању.

Критичко и аналитичко размишљање треба применити у свим аспектима – приликом одабира информација, читања, писања, говора и слушања. Од свега наведеног, способност да вреднујемо информације можда је најважнија вештина, која се, ако се стекне, може применити и на друге области.

Неки од значајнијих извора информација

Потребно је добро упознати изворе информација којима библиотека располаже. Изворе можемо поделити на класичне (лисни каталози, штампани извори – библиографије, садржаји часописа, референсна литература итд.) и електронске (електронски каталози, интернет, дигиталне колекције итд.).

Када је реч о класичним изворима, најпре треба кренути од библиографија које, претпостављамо, имају готово све библиотеке. Незаобилазан извор за многе истраживаче су: *Српска дидлијографија за новију књижевност 1741–1867* (Стојан Новаковић; Београд 1869); *Српска дидлијографија XVIII века* (Георгије Михаиловић; Београд 1964); *Српска дидлијографија књије (1868–1944)*,²⁴ *Српска дидлијографија њериодике (1768–2005)*,²⁵ *Српска шћамџа (1768–1995)*²⁶ (Милица Кисић и Бранка Булатовић; Београд 1996); *Бидлијографија расџрава и чланака од њочейќа њериодике до 1945*,²⁷ *Бидлијографија Јуославије књије, дрошуре и музикалије (1945–*

-
- 24 Општа национална библиографија. Рад на њој започет 1954. године. У периоду 1989–2008. изашло је 20 томова, а 2017. књига 21 која је, уједно, и прва књига допуна. Иза сваке библиографске јединице наведене су бројчане ознаке библиотека у којима је вршено истраживање грађе. Библиографске јединице у опису имају пописане садржаје публикација (монографске публикације, али и периодичне). Описиван је најпотпунији примерак. Прва три критеријума, по којима је сакупљена грађа су: 1. све књиге штампане на територији Србије без обзира на језик, писмо или национално порекло аутора, 2. све књиге аутора српског порекла штампане ван граница Југославије без обзира на језик, 3. све књиге штампане ван граница Југославије на српскохрватском језику без обзира на национално порекло аутора.
- 25 Критеријум за прикупљање грађе: серијске публикације издаване на територији данашње Србије на свим језицима и писмима. Заступљене су серијске публикације објављене ван Србије које су по карактеру српске, према језику, садржини, издавачу. Такође, ту су и „граничне” публикације које истовремено чине саставни део библиографија других народа и држава, ако су по карактеру и садржају исто тако и српске. Планирано је да садржи 24.000 наслова, без алманаха, календара, годишњака који су, са комплетним садржајем, пописани у *Српска дидлијографија књије (1868–1944)*. Књига 1 изашла је 2011.
- 26 У овој, селективној, библиографији можемо да пратимо хронолошки развој српске штампе од њених почетака до 1995. године. Грађа је распоређена хронолошки, а у оквиру исте године наслови су распоређени азбучно. Корисницима служи за проверу – да ли је нека периодична публикација излазила у одређеном временском периоду.
- 27 Године 1950. основан је Лексикографски завод ФНРЈ. Од тада је Лексикографски завод јединствена институција у држави. Ова библиографија садржи попис расправа, чланака и књижевних прилога објављених у више од 4.000 новина, часописа и других периодичних публикација од почетака периодике до 1945. године. Обухваћене су и обрађене 44 струке (историја и друштвене науке, политика, право, просвета, филозофија, књижевност, ликовна уметност, архитектура, музика, медицина, техника и поморство...).

2004), *Библиографија Јуџославије серијске публџикације (1956–2004)*, *Библиографија Јуџославије чланицџ и пџрилози у часописима и новинама (1950–1951)*, *Чланицџ и пџрилози у часописима и новинама*,²⁸ *Каталоџ стџраних серијских публџикација у библџиотекама Јуџославије (1977–1988)*,²⁹ *Библиографија књиџа у Војводини*.³⁰

Као веома корисне показале су се и стручне и омеђене библџографије попут: *Српска књижевна пџериодика 1768–1941*, *Библиографија српских алманаха и календара* (Миодраг Матицки; Београд 1986); *Српска шџтампа између два рата* (Вук Драговић; Београд 1956); *Револуционарна и ратна шџтампа 1871–1945* (Сава Паланчанин; Нови Сад 1986); *Библиографија српске пџериодике на пџлу данашње Војводине 1824–1918* (Душан Попов; Нови Сад 1992); *Српска шџтампа у Војводини 1918–1941* (Душан Попов; Нови Сад 1983); *Библиографија Маџице српске* и др. Приликом истраживања одређеног периода историје значајне су библџографије серијских публикација као што су нпр.: *Библиографија Српскоџ књижевноџ власника* (Љубица Ђорђевић; Београд 1982); *Српски књижевни власник 1920–1941* (Станиша Војиновић; Београд 2005); *Библиографија часописа Поља 1955–2004* (Љиљана Клевернић и Меланија Блашковић; Нови Сад 2006); *Дело: (1955–1992): библџографија* (Дејан Вукићевић; Београд 2007); *Библиографија књижевних пџрилоџа у листовима и часописима Босне и Херцеговине (1850–1918)*,³¹ *Библиографија часописа Словинац*:

Исцрпна је, поуздана али некомплетна (најкомплетније је урађена поезија песника из бивше Југославије) и незаобилазна је грађа при изради библџографије и научног рада. Грађа је подељена по струкама: књижевност (књ. 1–7), историја и археологија (књ. 8–11), ликовне уметности (књ. 12), музика (књ. 13–14), библџографија Мирослава Крлеже (књ. 15).

28 *Серија А*: Друштвене науке (политика, економија, право, филозофија, историја, географија, педагогија, религија, војне науке итд.) (1952–2002); *Серија Б*: Природне и примењене науке (математика, физика, хемија, геологија, биологија, медицина, техника, пољопривреда) (1952–2002); *Серија Ц*: Филологија, уметност, спорт, књижевност, музикалије (1952–2002).

29 Објављено је кумулативно издање у 5 томова за период 1919–1968.

30 Ово је текућа библџографија која обухвата све публикације штампане и издате на територији Војводине. Публикације савремених аутора са територије Војводине у издању домаћих и страних издавача. Прва свеска изашла је 1981. Од 1990. претражива у електронској бази.

31 Аналитички су обрађени часописи: *Босанска вила*, *Зора*, *Босанска пџошџа*, *Гласник Земалскоџ музеја*, *Српска шџтампа*, *Народ*, *Српска ријеч* и др.

1878–1884 (Бојана Бјелица и Татјана Богојевић; Београд 2018) и др. Персоналне библиографије изузетно су важне уколико је реч о претраживању дела неког аутора, његове биографије, књижевног, историјског рада итд. Као изузетну, темељну и прецизну библиографију издвојамо *Библиографију Иве Андрића*, која је најобимнија персонална библиографија у српској култури, а комплетно је урађена у Библиотеци Матице српске.³² Од велике помоћи су и скривене персоналне библиографије које се могу наћи у часописима (*Глас дидлоџике*, *Корак дидлоџике...*) и у оквиру монографских публикација (нпр. едиција „Библиотека Змајева награда“).

Незаобилазан извор многих претраживања су и каталози: *Каталог књиџа на језицима југословенских народа (1519–1867)*, *Каталог књиџа Народне дидлоџике Срдије (1868–1972)*,³³ каталози Библиотеке Матице српске: *Ђирилске рукоџисне књиџе*, *Каталог старих и реџких књиџа*, *Каталог леџаџа*, *Каталог џоседних здирки...* И свакако незаобилазан извор за свако озбиљније претраживање представљају енциклопедије, лексикони, речници: *Срџски дидоџафски речник*,³⁴ *Срџска енциклоџедија*,³⁵ *Енциклоџедија Јуџославије*,³⁶ *Народна енциклоџедија срџско-хрваџско-словеначка*,³⁷ *Лексикон џисаца Јуџославије (I–IV)*,

32 Прва књиџа *Библиоџафије Иве Андрића* објављена је 2011, а друга 2022. године.

33 Садрџи 300.000 наслова монографских публикација. Ту су све књиџе југословенских народа објављене од 1868. до 1972. које НБС поседује у својим фондовима.

34 Садрџи биографије (са библиоџафијом значајних личности у историји српског народа до 1945. године). То је публикација лексикографског типа која је значајна за истраживаче свих профила.

35 Национална енциклопедија општег типа. Први том изашао је 2010, трећи 2018. Користе је истраживачи разних профила. Подстицајна је за упознавање савремених вредновања традиције.

36 Југославенског лексикографског завода која је изашла у два издања: прво, у осам свезака (1955–1971) друго, недовршено, у шест свезака (1980–1990). Актуелна је и данас због поузданости података.

37 Прва свеска је објављена 1925, а последња 1929. Извор је научних и стручних информација из разних области. То је првенац југословенске енциклопедистике у Краљивини СХС. Има ћирилично и латинично издање. Занимљива је због података о одређеним догађајима и личностима који су изостали или су у савременим енциклопедијама другачије интерпретирани.

*Грађа за Лексикон њисаца Јујославије (V–VI),*³⁸ Југословенски књижевни лексикон³⁹ и др.

Електронски извори информација могу бити: електро-нски каталози библиотека (COBISS.SR),⁴⁰ дигитализоване библиографије и каталози, дигиталне библиотеке, каталози страних библиотека, енциклопедије на интернету, интернет.

Битно је подвући да није лоше уколико имамо много више грађе на самом почетку јер ће радна библиографија⁴¹ свакако бити много шири и свеобухватнија од коначне библиографије при завршетку рада. Када пронађемо довољно литературе о одређеној теми, направићемо одабир.

Критичко читање и одабир информација и критичко писање рада

Критички одабир информација значи да је потребно водити рачуна о томе да информације које користимо буду поуздане. Потребно је сваку информацију проверити и критички проценити, и као такву, проверену, цитирати. Критичким читањем процењује се да ли је текст поуздан и вредан пажње.

За штампани материјал потребно је да се размотри: ко је издавач књиге коју користимо у литератури и да ли је то

38 Обухвата абecedним редом биобиблиографије свих писаца Југославије (бивших југословенских република) од стварања словенске писмености у 9. веку. Заступљени су сви писци рођени на територији Југославије, они који су рођени у Југославији, али су живели и стварали у некој другој земљи и странци који су писали о њој и њеним ствараоцима.

39 Приручник о писцима, књижевно-теоријским и књижевно-историјским појмовима, о свим важнијим књижевним часописима и књижевним и научним организацијама. Садржи и критичке судове о писцима. Садржи преко 2000 одредница. Служи за пружање брзих и прецизних информација и за потребе истраживачких пројеката.

40 Библиотечко-информациони систем који користи више од 200 библиотека у Србији и у којем се налазе преко 70.000 линкова до е-извора, 2 милиона монографских публикација, 1 милион чланака, 77.000 периодичних публикација, 210.000 некњижне грађе...

41 Радном библиографијом назива се попис извора, примарних и секундарних, који се користе током истраживања и током писања рада. Види више: Марија Клеут, *Научно дело од истраживања до штампе: техника научноистраживачког рада* (Нови Сад: Академска књига, 2010), 36.

реномирани академски издавач? Да ли је књига део неке колекције (у том случају ће имати још једну „контролу квалитета“ коју ће извршити уредник колекције). За чланке је битно видети да ли се чланак појављује у научном часопису? Ко је аутор књиге/чланка и да ли он долази из угледне академске организације, колико је цитиран? Када је објављена књига/чланак, да ли користите најновија издања? Институција која је објавила рад или монографску публикацију може бити гарант да су подаци валидни.⁴² Посебну пажњу треба посветити коришћењу информација са интернета. Потребно је размотрити релевантност информације, а нарочито: да ли је извор информације комерцијална или академска организација, а ако је ова друга, да ли је она позната и од угледа? Да ли је написана академским стилем, са референцама, поткрепљена доказима? Да ли су чланци из онлајн часописа рецензирани? Када је текст објављен/ажуриран?

Током читања коначне верзије рада размишљаћемо и проверавати више аспеката: да ли је хипотеза доказана, односно да ли је циљ истраживања остварен; да ли треба допунити неке делове рада, више описати, додати аргументе или анализирати; да ли је добар распоред поглавља; проверити фактографске и словне грешке. Колико год да имамо талента или искуства, текст се увек мора кориговати. Не може се из првог покушаја написати добар текст! Потребно је време како би наше идеје и мисли сазреле и биле уобличене на прави начин. Свакако, читање би требало бити критичко, а побољшању текста може допринети и добронамерни читалац (дати неком из струке ко се бави том облашћу). Многе од исправки не можемо урадити сами већ препустити лекторима а сугестије добити од рецензента.

Приликом писања свакако треба водити рачуна да сваки рад мора имати: име и презиме аутора, наслов рада, сажетак, кључне речи, текст, резиме, научни апарат. Сажетак и резиме не

42 Научни часописи су поуздани, јер их издају реномиране институције и радови су ишли на рецензије (за рецензенте се узимају експерти из одређених области). Рецензија је критичка оцена, мишљење о неком делу. Пише се пре објављивања рукописа и мора садржати јасно исказан став да ли се дело препоручује за штампу или не, уз објашњења зашто. Рецензенти су еминентни стручњаци из одређене области, а давањем рецензије постају учесници у објављивању рада.

би требало да премаше 10% од основног текста. Кључним речима заинтересоваћемо читаоце за текст, али не би требало да буде више од десет речи (из фонда општих појмова или устаљени научни термини). Потребно је користити исти критички став према сопственом писању као и према писању других (мада је теже проценити сопствени рад). Нарочито је важно проверити да ли је образложење јасно – почети са изјавом онога што намеравамо да урадимо, организујемо логички своје информације и тако дођемо до јасног закључка. Тврдње је потребно поткрепити валидним доказима. Док пишемо, требало би да будемо свесни разлике између дескриптивног писања и аналитичког писања.⁴³

Сваки рад мора имати: увод, разраду теме и закључак, а у сваком моменту важно је знати намену текста, те разликовати главну од споредне идеје. Потребно је писати јасно и логично, а најважније реченице ставити увек на почетак. Много дугих реченица оптерећује текст – краће реченице увек нешто битно истакну. Значајно је користити научну терминологију и доказати своје тврдње. Рукопис мора бити граматички и стилски исправан, а препорука је коришћење *Правоииса српскоја језика* у издању Матице српске (најновије издање). Подаци о цитираном делу наводе се писмом и језиком које је штампано. Веза између фуснота, цитата и библиографије мора се пажљиво успоставити. У сваком случају, морамо увек резмишљати о циљу који ћемо постићи.

Наслов је веома битан за сваки текст. Мора бити језички коректан, једноставан, прецизан, информативан и јасан. Уколико из самог наслова није у потпуности приказана тема рада, било би добро да постоји и поднаслов. Обично се препоручује да наслов рада стане у један ред а да број речи буде до 10 (у неким часописима ограничава се на 12). При обележавању поглавља и потпоглавља наслов поглавља битан је готово исто као и наслов рада (може се прво ставити привремен а касније мењати по потреби). Може да садржи конкретан наслов, римске бројеве, арапске бројеве, слова или комбинацију наведених елемената. Једно од правила је да су римски бројеви надређени арапским, а када је реч о радовима мањег

43 Видети више: Beglen, Marta. *Akademsko pisanje: korak po korak: od haosa ideja do strukturisanog teksta* (Novi Sad: Akademska knjiga, 2015); Клеут, Марија. *Академски писање и техника научноистраживачког рада* (Нови Сад: Академска књига, 2010).

обима, довољни су само наслови (разликују се величином слова, фонта...). Уколико је рад већи, онда користимо и бројеве и слова. Наслови улазе у бројне каталогe, у библиографије и различите базе података, од наслова почиње „комуникација са претпостављеним читаоцима, односно корисницима научног истраживања”⁴⁴

Увод је значајан јер прва реченица даје први утисак о тексту, а његова сврха је да привуче пажњу и најави оно о чему ће се писати. Важно је да буде упечатљив и ефектан. Увек би требало прочитати реченицу од почетка до краја и видети да ли је у потпуности разумљива. На крају сваког поглавља пишу се мали закључци, па се неке основе могу преузети из тог дела текста. Крајњи закључак резимира оне од раније. Требало би да садржи оно што смо најавили у уводу (повезан и са насловом рада), као и резултате рада до којих смо дошли. У сваком моменту можемо мењати текст, па и закључак. Важно је размотрити закључке до којих се дошло при писању текста, уз напомену да неки закључци и аспекти рада дају могућност за нова истраживања.

Уколико користимо табеле подаци у табелама морају бити потпуно јасни на први поглед. Треба их нумерисати како следе у тексту: Табела 1, Табела 2, а редни број и наслов ставити изнад табеле (легенду ставити испод ако је потребна). Ако подаци могу да стану у један ред није потребно формирати табелу. Не би требало уносити скраћенице ако може да се напише текстом. Када у раду постоји низ мање јасних термина, требало би да се објасне у фуснотама.

Као честе „техничке” грешке могло би се издвојити: низање цитата који имају везе са темом али су потпуно неповезани, без пропратних коментара и анализе; нагомилане слике, графикони, без текста између (објашњења); текст након наслова почиње цитатом или табелом, графиконом; наслови и поднаслови су неповезани; неповезаност чињеница и интерпретације; закључак се завршава цитатом, табелом...

За све научне и стручне радове пише се и резиме. Често се унапред доставља за учешће у скуповима а његов обим одређује организатор. „Резиме је кратко, концизно, језгровито и довољно

44 Марија Клеут, *Научно дело од истраживања до шtamпе: техника научноистраживачког рада* (Нови Сад: Академска књига, 2010), 20.

информативно, тачно, кохерентно и вредносно неутрално приказан и организован садржај целог дела, у скраћеном облику, чије је циљ да покаже како је истраживање рађено и шта је њиме добијено”.⁴⁵

Како бисмо изложили своје став потребно је и да се позивамо на друге ауторе, било да се слажемо или не слажемо с њима. Сваки аргумент требало би изнети јасно и концизно. „Солидна аргументација не своди се само на то да се представи један став: она има супротно мишљење, анализира га, сецира и дискутује о његовим различитим елементима. Не ради се о томе да се, пошто смо се суочили са разним ставовима, изјаснимо да смо у праву. Напротив, познавати супротно мишљење подстиче нас да нијансирамо нашу почетну поставку, да је уравнотежимо, ускладимо и да од првобитног мишљења дођемо до сигурности коју можемо мање-више да бранимо”.⁴⁶ Цитати се наводе тачно и прецизно, као у оригиналном раду или монографији, уз обавезне наводнике, као и број стране одакле су преузети. Сам избор цитата посредно представља став аутора. Може се користити и парафразирање, односно упућивање и указивање на друге радове из исте области. „Писање научних радова подразумева коришћење научне апаратуре, тј. документационе основе рада. Документовање научних извора подразумева: коришћење и писање цитата, позивних напомена (у тексту, испод текста, на крају поглавља и на крају рада) и референтских јединица у списку литературе”.⁴⁷

Стилови цитирања су бројни.⁴⁸ Иако библиотекари најчешће

45 Milenko Kundačina i Veljko Bandur, *Akademsko pisanje* (Užice: Učiteljski fakultet, 2007), 122.

46 Marta Beglen, *Akademsko pisanje: korak po korak: od haosa ideja do strukturisanog teksta* (Novi Sad: Akademska knjiga, 2015), 147.

47 Milenko Kundačina i Veljko Bandur, *Akademsko pisanje* (Užice: Učiteljski fakultet, 2007), стр. 199.

48 Први међународни стандарди писања постоје од 1928. године, а настали су у Америци (када су се издавачи анторополошких и психолошких часописа договорили око елементарних инструкција за писање и објављивање радова). Извештај са тог састанка публикован је 1929. на 7 страница, под насловом *Psychological Bulletin* (данас познат часопис Америчке психолошке асоцијације (АПА). Године 1952. објављена је публикација: *Publication manual*. Након тога изашла су бројна издања: 1974, 1983, 2007. Видети више у: Nenad Suzić, *Pravila pisanja naučnog rada: APA i drugi standardi* (Banja Luka: XBS, 2010).

користе Чикаго стил библиографског цитирања,⁴⁹ најбитније је да у истом раду или књизи мора бити само један стил цитирања и морамо бити потпуно доследни од почетка до краја.⁵⁰ У фуснотама и попису литературе наводићемо дело на оном писму и језику на ком је штампано, осим ако редакција неког часописа не захтева другачије. Може се десити да у редакцији траже да све буде написано латиницом (па и целокупна литература), па тада у загради наводимо да је реч о ћирилици (ћир.); или да је потребно да све буде ћирилично, па у загради наводимо да је дело написано латиничним писмом (лат.). Сваки стил цитирања има неке предности и недостатке. Многи часописи имају упутства за ауторе на сајтовима или у позивним писмима (*Библиоџекар*, *Зборник МС за историју*, *Зборник МС за друштвене науке*, *Корак библиотеке* итд.). Најчешће садрже податке о томе који фонт се користи, који размак, колико карактера је дозвољено у раду, како треба да изгледа сажетак, који стил цитирања изабрати (дају се и примери за стил: за часописе, зборнике, књиге..), величина фотографија које се предају, како се стављају прилози итд.

Који год стил да изаберемо (осим ако издавач зборника или часописа нема своје прецизно упутство), битно је да будемо доследни, односно да референце (у фуснотама и библиографији) буду уједначене. Многи електронски сервиси већ имају алате за сређивање референци, односно пружају могућност да изабране референце преузмемо или прикажемо у неком од најфреквентнијих стилова цитирања.

49 Добио је назив према чикашком приручнику, насталом 1891. на Универзитету. Користи се највише у књижевности, историји и уметности. Чикаго стил настао је као упутство за стил цитирања 1906. у Чикагу (још 15 издања до 2003). Он одваја природне и хуманистичке науке, веома је прилагодљив за разноврсне информације и најчешће се користи у библиотекаству.

50 Постоје још бројни стилови, попут МЛА (настао 1977, усавршен 1985. а до 2009. изашло 7 приручника Америчке асоцијације за модерни језик Водич за МЛА стил. Углавном је то стил за студенте и професионалне писце, мада доноси стандарде академског писања), Ванкуверског (познат је као нумерички стил, јер се ослања на бројеве при навођењу извора и пописа литературе. Више се користи у биомедицинским наукама. Уместо текста иза фусноте, ставља се број у угластој загради [32]); АМА (АМА стил (креирала га је Америчка медицинска асоцијација); NLM стил (Национална медицинска библиотека), за медицинске науке; Харвад стил цитирања (подразумева коришћење кратких напомена у тексту, које упућују на детаљан опис референце на крају рада).

Библиографски алати (Reference management tools)

Библиографски алати⁵¹ су софтверски пакети који омогућавају да самостално организујемо библиографске базе података. Ови програми служе за аутоматско уређивање и управљање библиографским белешкама. Намењени су истраживачима, наставницима, студентима и библиотекарима за стварање личних база података које садрже искључиво њима најважније библиографске белешке.

Неки од њих, попут програма Zotero, интегрисани су у популарне интернет претраживаче, подржавају UNICOD интерфејс на различитим језицима и интегрисани су са програмима за обраду текста (Word, LibreOffice, OpenOffice...), те на једноставан начин може да се одабере један од великог броја понуђених стилова цитирања и изврши уношење библиографских референци у текст (метаподаци се могу ручно укуцавати или директно преузимати при чему се библиографски подаци преузимају из онлајн програма или из других библиографских програма путем посредничких формата – TXT, RIS, XML...). Ови програми омогућавају и синхронизацију тј. чување базе података локално и онлајн. Оваква база података може да се организује према потреби, да се трајно користи али и да функционише и као друштвена мрежа, за размењивање података између корисника.

Закључак

Колико год да писање рада представља проблем, одузима много времена или енергије, труд који је уложен увек се исплати. Задовољство што смо неке пренели своје знање и искуство током

51 Најчешће коришћени библиографски алати су: Zotero, Mendley, EndNote, Docear, Citavi, Wizfolio, Paperpile, RefWorks, Papers, Sciwheel.

рада непроцењиво је. Стога не треба размишљати о тешкоћама и изазовима који се јављају приликом писања стручног или научног рада, већ о начинима за њихово превазилажење.

Када проучимо основне технике академског писања и могућности које библиотеке нуде приликом писања било које публикације, зађемо бар на кратко у област претраживања (или замолимо колеге за помоћ), лакше ћемо доћи и до теме и до литературе о њој. Критичко и аналитичко размишљање које се примењује током рада – приликом одабира информација, читања, писања рада, као и способност вредновања информација, користиће свакако и у другим аспектима живота.

Литература

1. Албуљ, Жарко. *Пути од рукописа до књије: издавачка јочейница*. Београд: Ж. Албуљ, 1996.
2. Beglen, Marta. *Akademsko pisanje: korak po korak: od haosa ideja do strukturisanog teksta*. Novi Sad: Akademska knjiga, 2015.
3. Vikeri, Brajan S. i Alina Vikeri. *Informaciona nauka u teoriji i praksi*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2011.
4. Wohlin, Claes. „Guidelines for Snowballing in Systematic Literature Studies and a Replication in Software Engineering”. *Proceedings of the 18th International Conference on Evaluation and Assessment in Software Engineering - EASE '14*, 1–10. London, England, United Kingdom: ACM Press, 2014. <https://doi.org/10.1145/2601248.2601268>. (приступљено 14. 6. 2022).
5. Грозданић, Миле. *Пути до књије*. Београд: Публикум, 2007.
6. IFLA Препоруке о медијској и информационој писмености, доступно на: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/information-literacy/publications/media-info-lit-recommend-sr.pdf>. (приступљено 13. 6. 2022).
7. Клеут, Марија. *Академски писање и техника научно-испиривачког рада*. Нови Сад: Академска књига, 2010.
8. Клеут, Марија. *Научно дело од испиривања до штампе: техника научноиспиривачког рада*. Нови Сад: Академска књига, 2010.

9. Кобис упутство, доступно на: <https://plus.cobiss.net/cobiss/sr/sr/help> (приступљено 12. 6. 2022).
10. Kundačina, Milenko i Veljko Vandur. *Akademsko pisanje*. Užice: Učiteljski fakultet, 2007.
11. Ласло, Пјер. *Научна комуникација: њрактични водич*. Београд: Центар за промоцију науке, 2015.
12. *Отворен њрискџи знању у библџиотекама: зборник радова са међународне научне конференције, Београд, 26. октџобар 2012*. ур. Весна Црногорац и Весна Ињац, 228 стр. Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2013.
13. Maylor, Harvey i Kate Blackmon. *Researching Business and Management*. Palgrave Macmillan, 2005. <https://doi.org/10.1007/978-1-137-11022-0>. (приступљено 13. 6. 2022).
14. Suzić, Nenad. *Pravila pisanja naučnog rada: APA i drugi standardi*. Banja Luka: XBS, 2010.
15. Трџовац, Александра. *Проналажење информација у дџиџиџалним библџиотекама*. Београд: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, 2017.
16. Horton, Forest Woody. *Understanding Information Literacy: A Primer*. Paris: UNESCO, 2007.
17. Шуваковић, Урош. *Академско џисање у друшџивеним наукама*. Београд: Досије, 2010.

Together with library to professional and scientific manuscript

Summary: The paper presents challenges and issues of writing a professional or scientific paper, the ways to overcome them, as well as the basic techniques of academic writing and the support offered by libraries with writing any publication (searching, topic formulation, reference management tools). The idea for this paper arose after an accredited seminar titled „From Library to a Scientific Manuscript”, intended for librarians and anyone else starting to write or already engaged in research work. Based on the ideas received during the seminar and after it, the authors decided to draw attention, in abbreviated form, to the fact that writing a professional paper does not require talent but the study of academic writing techniques, experience, and a lot of effort. Scattered paragraphs and random sentences should be organized into an appropriate form of a paper – an easy-to-read text rich in information. Any paper (professional

or scientific) requires serious preparation, a good plan, precision, and a sense of organization.

Keywords: academic writing, librarians, information search, professional and scientific papers, reference management tools.

Примљен рукопис 30. јуна 2022.

Исправке рукописа 13. септембра 2022.

Прихваћено за објављивање 16. септембра 2022.